

Naturskyddsföreningens synpunkter på samrådshandlingar gällande Detaljplan för Näsängen Österåkers kommun, Stockholms län, upprättad den 9 september 2020.

Naturskyddsföreningen i Österåker välkomnar att det byggs flera bostäder i Österåker och den fina gestaltning av en ny modern stadsdel som detaljplanen presenterar.

Dock tycker vi att stadsdelen är fellokaliserad, av tre olika anledningar. Dels hotar byggnationen och dess invånare naturvärdena, dels tar den i anspråk jordbruksmark på ett otillbörligt sätt, och dels kommer havsnivåhöjningen att medföra erosion och förminskning av strandängarna och hota bostäderna.

Naturvärde

Näsuddens naturreservat ligger omedelbart sydost om planområdet och väntas enligt MKBn ”påverkas av exploateringen inom planområdet”. Enligt MKBn (s.49) ”kommer Täljöhalvöns naturområde att förlora karaktären av större obrutet naturområde”. Naturen kan inte begränsas till ett bestämt område, den ingår i ett betydligt större sammanhang. Den biologiska mångfalden i Näsuddens naturreservat är i praktiken beroende av Täljöhalvön som helhet, särskilt de öppna fälten och de än så länge lugna betade strandängarna, som är större på Näsängen som ligger närmast Näsudden. Att bygga på planområdet är att angripa det sambandet och den mångfalden. Näsuddens naturreservat hotas ännu mer av Näsängen etapp 1 än av det redan bebyggda området Täljöviken. MKBn fastställer att det mänskliga trycket på reservatet kommer att öka i samband med bebyggelsen på Näsängen. Den nämner dock inte påverkan från de kommande boendes husdjur som kan väntas vara förödande för såväl fågellivet som små dägg- och kräldjur inom reservatet. Buller och övriga störningar från byggtrafik under exploateringen är ett hot för naturreservatet i sin helhet och vi befarar att konsekvenserna av dessa kan bli bestående. Dessutom kommer byggnationen att pågå till ca 2034 i 15 etapper. Vi oroas även av de ljud- och ljusföroreningar som medföljer de planerade 1500 bostäderna och dess 3500 boende.

Jordbruksmark och en klimatsmart stadsdel

Om man i framtiden tvingas till nyodling för att klara livsmedelsförsörjning kan skogspartier och betesmark omvandlas till åkermark. I kommunens kommande Jordbruksmarksstrategi¹ kan man läsa:

”Nyodling är dyrt, minst 100 000 kronor per hektar enligt Jordbruksverket (2015) och sker oftast då en lantbrukare ser möjlighet att förenkla och förbättra omständigheterna för att driva sitt jordbruk genom att skapa ny odlingsmark i anknytning till befintlig mark. Trots de höga kostnaderna är nyodlingsmarken sällan lika bördig som den äldre åkermarken, även flera decennier senare.” (Jordbruksverket, 2015) Detta visar på komplexiteten inom jordbruksmarkens produktionsvärde även ur ett ekonomiskt produktionsperspektiv.”

Vi ser det förödande med exploatering av Näsängen då jordbruksmark försvinner oåterkalleligt. Vidare skriver man att:

”Jordbruksmarkerna i Österåker har en stor betydelse i ett regionalt perspektiv, då denna typ av så kallad producerande ekologiska funktioner främst förekommer i kommunerna utanför Storstockholms tätaste delar. Värdet av dessa naturresurser väntas öka påtagligt, i takt med att ökad global konsumtion ökar pressen på ekosystemens produktionsförmåga. En långsiktigt

---

¹ Jordbruksmarksstrategin för Österåker kommun, Version daterad 2020-10-14

hållbar utveckling av kommunen, inbegriper därför en strategisk markanvändning som möjliggör ett effektivt nyttjande av jordbruksmark, skogsmark och vattenområden. Bevarandet av produktiva jordbruksmarker är särskilt viktigt.”

Även kommunens egna antaganden i detaljplanens MKB (sid 34) slår man fast att tätortsnära jordbruksmark kommer att värderas högre i en nära framtid.

Vi är införstådda med att jordbrukarna har svårt med lönsamhet i dagsläget men eftersom framtiden ser ut som den gör, bör kommuner och stat se till att det går att leva även på småskaligt jordbruk. Enligt Ludvig & co, Sveriges största redovisning och rådgivningsföretag " pekar prognosen för lönsamheten inom växtodlingen uppåt efter den svåra torkan 2018. I stort sett hela landet har fått en god skörd både på spannmål och vall under 2020 samtidigt som prisbilden för spannmål ligger på en hög nivå. Lönsamheten i svensk gris- och nötköttsproduktion liksom svensk mjölkproduktion ligger på en stabil nivå 2020 jämfört med 2019.”

Alternativa gröna användningar såsom en 4H-gård, kolonilotter, fruktodling (särskilt under de nya klimatförhållandena), nötdlingar, osv kan också tänkas för denna övergångstid.

Man kan enligt kommunens jordbruksmarksstrategi bara ta jordbruksmark i anspråk om det finns ett särskilt samhällsintresse. Kommunen definierar särskilt samhällsintresse så att det innefattar hållbar byggnation, med 'klimatsmarta' lösningar, men inte sådana som har andra mindre klimatsmarta lösningar. I kommunens lokaliseringsplan (Övergripande lokaliseringsanalys till Österåkers kommuns ÖP 2040, s 52) står om Näs: ”Större utvecklingsprojekt ger en hög befolknings- och funktionstäthet vilket möjliggör goda möjligheter till en busstrafik med god turtäthet som kopplar till Åkersberga, samt Åkers Runö stationer.” I MKBn står att ”Planen bedöms ha positiv påverkan på miljömålen Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö med en hållbar stadsutveckling med god tillgång till kollektivtrafik och service och god tillgång till grönytor” och ”Under förutsättning att Åkersberga utvecklas enligt den fördjupade översiktsplanen (FÖP) integreras Näsängen i en större stadsdel där förutsättningarna för kollektivtrafik och hållbara energilösningar är goda.”

Kommunen får dock inte kräva klimatsmarta byggnadsstandarder. Enligt byggherren Magnolia får en kommun inte ”ställa tekniska särkrav vid sin myndighetsutövning (som bland annat plan- eller bygglovsmyndighet) enligt lagen utan det måste finnas stöd i lag, förordning eller föreskrift för de ställda kraven.” Därför kan klimatsmarta lösningar som solceller, bergvärme, gröna tak, mindre fönster nollenergihus o.s.v. inte krävas från kommunens sida. Hållbara energilösningar och en miljömässigt god bebyggd miljö kan inte försäkras och därmed faller en del av stadsdelens särskilda klimatsmarthet.

Ett vidare kriterium för att en lösning ska vara klimatsmart är att den har effektiv kollektivtrafik. Just nu finns det ingen kollektivtrafik alls till det närliggande planområdet Täljöviken och de flesta hushåll där har två bilar. Teoretiskt skulle de som bor där kunna gå eller cykla ett par hundra meter till busshållplatsen Täljö, där buss 683 stannar var 30nde minut/en gång i halvtimmen, eller de 2–3 kilometer till Åkers Runö station, men vi har inte sett bevis på att de gör det. Näsängen etapp 1 ligger ännu längre från stationen och busshållplatsen. Det är därför svårt att förstå påståendet på sid 82 (Hållbarhetsprogram) av MKBn: ”Planeringen av Näsängen innebär bebyggelse på delar av värdefull jordbruksmark och påverkar således viktiga ekosystemtjänster. Eftersom stadsdelen kommer att utnyttja ett redan stations- och tätortsnära läge för hög grad av hållbarhet inom andra områden kan bebyggelsen dock motiveras.” På MKBn s.77 står det:” Planen är att buss ska gå med en turtäthet om 10 minuter och att boende inte ska ha längre än 400 meter till närmaste busshållplats, vilket innebär goda förutsättningar för kollektivt resande.” Det står ingenting om vem som ska betala den fina turtätheten, och 'planen' verkar motsägas av bedömningen i MKBn att

”goda förutsättningar för kollektivtrafik” förutsätter att Kanalstaden och andra nya stadsdelar, som inte ens är planlagda nu, är planlagda, bebyggda, och bebodda. Tyvärr är det så att kollektivtrafik med mindre turtäthet inte är tillräckligt bekväm för en biltät befolkning och därför inte används. Att bilägandet ska hållas nere så att hushållen i Näsängen ska ha 0,65 bilar i genomsnitt verkar vara rent önsketänkande om inte täta bussturer finns från början, inte bara möjligtvis på 10–15 års sikt.

Slutsatsen måste vara att stadsdelen Näsängen inte är klimatsmart eller klimatanpassad, särskilt under de nästa årtiondena, och att det särskilda samhällsintresse som tillåter ianspråktagande av jordbruksmark saknas.

Havsnivåhöjningen och markens beskaffenhet

Det kommer mycket stora höjningar av havsnivån. FN:s klimatpanel IPCC som tydligt visar hur världshaven stiger på grund av ökade temperaturer och smältande isar. Den globala havsnivån kan stiga 0,61–1,10 meter fram till år 2100 för det högsta utsläppsscenarioet i klimatpanelens rapport (2019). Näsängen etapp 1 ska byggas på lera som delvis är instabil. Det behövs enligt detaljplanen s. 10 att ”marken höjas för att klara möjlig framtida höjning av havsnivån. .... Kvarter inom denna del bedöms generellt behöva grundläggas med pålar samt kvartersmark förstärkas med kalkcementpelare. (.....) kan det även vara nödvändigt att förstärka marken under byggnaderna för att förhindra nivåskillnader vid entréer, ledningsbrott och tomrum under bottenplattan. Om garage utföres under befintlig marknivå i områden med artesiskt grundvatten behöver sannolikt lokal grundvattensänkning inom tät spont utföras för att förhindra upptryckning av schaktbotten.” Det är konstigt att det planeras bebyggelse på mark som behövs så mycket miljövänlig förstärkning för att motstå den mest troliga nya havsnivån. Vad som händer stadsdelen om vi fortsätter leva och bygga på ett ”klimatdumt” sätt och havsnivåhöjningen blir ännu värre tål inte att tänka på.

Övrigt

- Vi välkomnar också skötselplanen för det strandskyddade området även om badstället vid kullen i det sydligaste hörnet av planområdet är olämpligt placerat eftersom kullen har intressant fauna och flora som inte bör störas. De förväntade besökarna i området skulle säkert uppskatta något slags miniNaturum för de två naturreservaten och det skulle öka stadsdelens attraktivitet och invånarnas förståelse för naturens skörhet och olika viktiga samband.
- Vilket torg ska restaurangen finnas på? Planen verkar oklar på den punkten.
- Varför går en GC-väg in i strandskyddat område (framför restaurangen på torget s 18?) Räcker inte en gångstig?
- Finns det ett sätt att försäkra att de träd som enligt planen ska bevaras (s 9), faktiskt bevaras? I andra planområden (tex Valsättra 1) har lov getts för fällning av många skyddade träd.
- Vilken slags kommersiella aktiviteter kan realistiskt tänkas etablera sig i lokalerna (s 21)? (Vad har hänt på motsvarande ställen i andra delar av kommunen?) Kan det öppnas en filial till biblioteket?
- Den nya bryggan är inte bara en ersättning för den ursprungliga bryggan, då den har helt andra funktioner (båtar får inte förtöjas där, till exempel). Hur utformas den renoverade bryggan?

Åkersberga, den 20 november 2020